

7.1 Unabii unaomhusu Yesu kwenye Agano la Kale

Somo la 3 limeeleza jinsi gani lengo la Mungu kuwaokoa watu liliwekwa katikati kumzunguka pande zote Yesu Kristo. Ahadi alizotoa kwa Hawa, Ibrahimu na Daudi zote zilimsema Yesu kuwa ni mtoto wao halisi. Kwa kweli, Agano lote la Kale lilionyesha mbele na kutabiri kumhusu Kristo. Sheria ya Musa, ambayo Israeli iliwapasa waitii kabla ya wakati wa Kristo, mara nyingi ilionyesha mbele kuja kwa Yesu: "Torati ilikuwa ni kiongozi kutuleta kwa Kristo," (*Gal. 3:24*). Basi kwenye siku kuu ya Pasaka, mwana kondoo asiye na kasoro ilibidi achinjwe (*Kut. 12: 3-6*); hii inamaanisha dhabihu ya Yesu, "mwana kondoo wa Mungu, aichukuaye dhambi ya ulimwengu" (*Yn. 1: 29; 1 Kor. 5:7*). Hali ya kutokuwa na doa ambayo ilitakiwa kwa wanyama wote wanaotolewa kuwa dhabihu ilitabiri jambo lililokuwa mbele la sifa njema kamili ya Yesu (*Kut. 12:5; 1Pet. 1: 19*).

Zaburi zote na vitabu vya manabii vya Agano la Kale kuna unabii usiohesabika kumhusu Masihi atakavyokuwa. Hasa walilenga kwa kuelezea jinsi atakavyo kufa. Wayahudi kukataa kukubali wazo la Masihi anaye kufa laweza tu kwa sababu ya wao kutoangalia unabii huu, baadhi yake sasa unatolewa:

Unabii ulio katika Agano la Kale

"Mungu wangu, Mungu wangu, mbona umeniacha ?" (*Zaburi 22: 1*)

"Laumu ya wanadamu na mzaha wa watu. wote wanionao hunicheka sana, Hunifyonya, wakatikisa vichwa vyao; Husema, umtegemee (yaani, alimtegemea) Bwana; na amponye; na amwokoe sasa, maana apendezwa naye" (*Zaburi 22: 6-8*).

Umetimilika kwa Kristo

Haya yalikuwa kabisa ni maneno ya Yesu palemsalabani (*Math. 27: 46*).

Israeli walimdharau Yesunao walimdhihaki (*Luk. 23:35 8:53*); walitikisa vichwa vyao (*Math. 27:39*), walisema haya maneno alipokuwa msalabani (*Math. 27:43*).

".... Ulimi wangu waambatana na taya zangu; wamenizuia mikono na miguu" (**Zab. 22:15,16**)

"Wanagawanya nguo zangu, na vazi langu wanalipigia kura" (**Zab. 22: 18**)

Huu ulitimia Kristo) alipokuwa na kiu msalabani (**Yn.19:28**). Kuzuiwa mikono na miguu ni tendo la kusulubiwa ambalo limetajwa.

Utamilifu kabisa wa huu unapatikana katika **Mathayo. 27:35**.

Ujue ya kwamba **Zaburi 22: 22** ni bayana imenukuliwa kumhusu Yesu katika **Waebrania 2:12**.

"Nimekuwa mgeni kwa ndugu zangu, namsikwao kwa wana wa mama yangu Maana wivu wa nyumba yako umenila" (**Zab. 69: 8,9**)

"Wakanipa uchungu kuwa chakula changu; nami nilipokuwa na kiu wakaninywesha siki" (**Zab. 69:21**).

Huu vema unaelezea mawazo ya Kristo kuvunjwa urafiki toka kwa Wayahudi ndugu zake na jamaa yake mwenyewe (**Yn. 7:3 -5; Math12: 47 - 49**). Huu umenukuliwa **Yn. 2:17**.

Jambo hili lilitokea wakati Kristo akiwa msalabani (**Math. 27:34**).

Sura nzima ya **Isaya 53** ni unabii wa kustaajabisha wa kifo cha Kristo na ufufuo, kila msitari ulikuwa unatimia bila kosa. Mifano miwili tu inatolewa: -

"Kama mwana-Kondoo apelekwaye machinjoni.... Mbele yao wakatao manyoya yake; Naam hakufunua kinywa chake" (**Isa. 53:9**)

Kristo, Mwana kondoo wa Mungu, alikaa kimya wakati wa hukumu yake (**Math. 27:12,14**)

Wakamfanyia kaburi pamoja na wabaya, na pamoja na matajiri katika kufa kwake" (**Isa. 53:9**)

Yesu alisulubiwa pamoja na wahalifu (**Math. 27:38**), bali alizikwa ndani ya kaburi la mtu tajiri (**Math. 27:57-60**)

Ni ajabu ndogo ya kwamba Agano Jipya linatukumbusha ya kuwa "Torati na Manabii" wa Agano la Kale ndio msingi wetu kumweka Kristo (**Mdo. 26:22; 28: 23; Rum 1: 2,3; 16: 25,26**). Yesu mwenyewe alitahadhalisha kwamba kama hatumwelewi vema "Musa na Manabii", hatuwezi kumfahamu (**Luk. 16:31; Yn. 5:46, 47**).

Ikiwa Torati ya Musa ilionyesha mbele kwa Kristo, nao manabii walitabiri habari zake, unakuwa ni ushahidi wa kutosha kwamba Yesu kuishi katika mwili kabla ya kuzaliwa. Mafundisho potofu ya kwamba "aliishi akiwa na mwili Kristo kabla ya kuzaliwa yanafanya ahadi zilizorudiwa -rudiwa kwamba atakuwa mzao (mtoto) wa Hawa, Abrahamu, na Daudi ni upuuzi. Kama alikuwa tayari anaishi mbinguni wakati hizi ahadi zinatolewa, Mungu angekuwa amekosea kuwaahidi watu hawa kupata mtoto atakayekuwa masihi. Ukoo wa Yesu, ulioandikwa kwa **Mathayo 1** na **Luka 3**, unaonyesha jinsi Yesu alikuwa na mfuatano wa mababu ambao mlolongo wao unarudi nyuma hadi kwa wote ambao Mungu alifanya nao ahadi.

Ahadi aliyoahidiwa Daudi kuhusu Kristo inakanusha kuishi na mwili wake wakati ahadi ilipofanywa: "Nitainua mzao wako nyuma yako, atakayetoka viunoni mwako Mimi nitakuwa Baba yake, naye atakuwa mwanangu" (**2 Sam. 7: 12,14**), Fahamu wakati ujao ulivyotumika hapa. Kwa kuwa Mungu atakuwa Baba ya Kristo, haiwezekani kwamba mwana wa Mungu tayari alikuwa akiishi wakati ule hapo ahadi zilipokuwa zinafanywa. Ikiwa mzao wako "atatoka viunoni mwako" inaonyesha ya kuwa alikuwa mtoto halisi mwenye mwili wa Daudi. "Bwana amemwapia Daudi neno la kweli Baadhi ya wazao wa mwili wako nitawaweka katika kiti chako cha enzi" (**Zab. 132:11**).

Sulemani alikuwa wa kwanza kutimiza ahadi, lakini tayari kwa kuwa alikuwa akiishi wakati hizi ahadi zinatolewa (**2 Sam. 5: 14**), utimizwaji mkuu wa ahadi hii kuhusu Daudi kuwa na mzao wa mwili atakaye kuwa ni mwana wa Mungu, anatajwa Kristo (**Luk. 1: 31-33**). "Nitamchipushia Daudi chipukizi la haki" (**Yer. 23:5**) - yaani, Masihi.

Kama huu msembo wa kutaja wakati ujao katika unabii mwingine kuhusu Kristo umetumika. "Mimi nitawaondokeshea (**Israeli**) nabii miongoni mwa ndugu zao mfano wako wewe (**Musa**)" (**Kum. 3:22,23**, ambao unabainisha "nabii" kuwa ni Yesu. "Bikira (**Mariamu**) atachukua mimba, atazaa mtoto

mwanamume, naye atamwita jina lake "Emmanueli" (*Isa. 7:14*). Huu kwa utimilifu ni wazi Kristo alipozaliwa. (*Math. 1: 23*).

7.2 Kuzaliwa na Bikira

Habari iliyoandikwa ya mtungo wa mimba na kuzaliwa hairuhusu shauri la kwamba aliishi kwa mwili kabla ya kuzaliwa. Hao wanaoshika mafundisho ya uongo ambayo ni 'Utatu' wanapelekwa kwenye dhana ya kwamba wakati fulani walikuwa watu watatu mbinguni, kisha mmoja wao alitoweka na kwa njia nyingine alibadilika kuwa kitoto kidogo katika tumbo la Mariamu, akawaacha wawili tu mbinguni. Tumeona katika Maandiko kwamba kuwako yote - yakijumuishwa haya ya Mungu - anaishi kwa kuonekana, kwa umbo la mwili. Kwa hiyo tumeachwa tuone toka imani ya kuishi kabla ya kuja Kristo ya kwamba kwa njia isiyoielewika akiwa na mwili wa kuonekana alishuka toka mbinguni akaingia ndani ya tumbo la Mariamu. Elimu yote hii ya dini inayotatiza kuelewa ipo nje kabisa ya mafundisho ya Maandiko. Taarifa ya mwanzo wa Kristo haitoi sababu yoyote ya kufikiri kwamba akiwa na mwili wa kuonekana aliondoka mbinguni na halafu akaingia kwa Mariamu. Kwa hili ni kukosa shabaha kubwa ya ungano katika mafunzo ya utatu.

Malaika Gabrieli akamtokea Mariamu na ujumbe kuwa "tazama, utachukua mimba na kuzaa mtoto mwanamume; na jina lake utamwita Yesu. Huyu atakuwa Mkuu, ataitwa mwana wa Aliye juu Mariamu akamwambia Malaika, Litakuwaje neno hili, maana sijuimume? (Yaani, alikuwa bikira). Malaika akajibu akamwambia, Roho Mtakatifu atakujilia juu yako, na nguvu zake aliye juu zitakufunika kama kivuli; kwa sababu hiyo hicho kitakachozaliwa kitaitwa kitakatifu, Mwana wa Mungu" (*Luk. 1: 31-35*)

Mara mbili mkazo umetiwa kwamba Yesu atakuwa Mwana wa Mungu kwa kuzaliwa kwake; ni dhahiri Mwana wa Mungu hakuwahi kuishi kabla ya kuzaliwa. Tena, viarifa vingi vya wakati ujao vyahitajika kuangaliwa - k.m. "atakuwa Mkuu". Ikiwa Yesu alikuwako na mwili kama Malaika alivyosema maneno na Mariamu, tayari angekuwa Mkuu. Yesu alikuwa

ni"Shina na mzao wa Daudi"(*Uf. 22: 16*), neno la Kigriki'genos' linadokeza kwamba Yesu'alizaliwa toka' kwa Daudi.

MTUNGO WA MIMBA YA YESU

Kwa njia ya Roho Mtakatifu (Pumzi ya Mungu /uweza) akitenda kazi juu yake, Mariamu aliweza kupata mimba ya Yesu pasipo kukutana na mwanamume. Hivyo Yusufu hakuwa Baba wa kweli wa Yesu. Inabidi ieleweke ya kwamba Roho Mtakatifu si mtu (tazama somo la 2); Yesu ni mwana wa Mungu, siye Roho Mtakatifu. Mungu kwa kutumia Roho yake juu ya Mariamu,"kwa sababu hiyo hicho kitakatifu"kilichozaliwa naye,"ameitwa mwana wa Mungu"(*Luk. 1:35*). Kutumia neno"kwa sababu hiyo"linatoa shauri kwamba pasipo Roho Mtakatifu kutenda kazi katika tumbo la Mariamu, Yesu, mwana wa Mungu asingekuja kuishi.

Ikiwa Yesu alikuwa'mimba' ndani ya tumbo la Mariamu (*Lk. 1:31*) ni ushahidi kwamba hakuwahi kuishi kimwili kabla ya wakati huu. Kama'tunafikiria' wazo, linaanza ndani yetu. Vivyo hivyo Yesu alichukuliwa mimba ndani ya tumbo la Mariamu - alianza humo akiwa yai, kadri kama binadamu yeyote mwingine. Yohana 3:16 mstari maarufu sana wa Biblia, unatoa habari kwamba Yesu alikuwa"Mwana wa pekee wa Mungu".Mamilion ya watu wanaosimlia mstari huu wanashindwa kutafakari unachodokeza. Ikiwa Yesu alikuwa "mwanawe wa pekee", basi"alianza"kuzaliwa alipochukuliwa mimba ndani ya tumbo la Mariamu. Ikiwa Yesu alikuwa mwanwe Mungu na akiwa na Baba yake, huu ni ushahidi wazi kuwa Baba yake ni mkubwa kuliko yeye - Mungu hana mwanzo (*Zab. 90: 2*) na kwa sababu hiyo Yesu hawezi kuwa ni Mungu mwenyewe (somo la 8 linaeleza kwa upana maana hii).

Ni muhimu kuwa Yesu"alizaliwa"na Mungu kuliko kuwa aliumbwa, kama Adamu anavyofanywa awali. Jambo hili linaeleza ukaribu wa muungano wa Mungu na Yesu -"Mungu alikuwa ndani ya Kristo akiupatanisha ulimwengu na nafsi yake"(*2 Kor. 5:19*) Kristo akiisha zaliwa na Mungu, kuliko kuumbwa toka mavumbi ya ardhi, inasaidia vile vile kueleza wepesi wake aliozaliwa nao kwa ajili ya njia za Mungu Baba yake.

Isa. 49: 5,6 ina unabii kumhusu Kristo kuwa ni nuru ya ulimwengu, ambao aliutimiza (*Yn. 8: 12*). Amesemwa kuwa anafanya upatanisho"kwa bwana aliyemuumba tangu tumboni ili awe mtumishi wake". Kwa hiyo

Kristo"aliumbwa"na Mungu ndani ya tumbo la Mariamu, kwa uweza wa Roho yake Mtakatifu. Tumbo la Mariamu lilikuwa ni mahala palipokuwa dhahiri pa asili pa mwili wa Kristo.

Tumeanza katika somo la 7. 1 kuwa **zaburi 22** inatabiri mawazo ya Kristo pale msalabani. Aliwaza kwamba Mungu"ndiwe uliyenitoa tumboni nalitupwa tangu tumboni: toka tumboni mwa mama yangu ndiwe Mungu wangu"(Zab. 22: 9,10). Wakati wake wa kufa, Kristo alitazama nyuma kwenye asili yake - katika tumbo la Mariamu mama yake, alipoumbwa kwa nguvu ya Mungu. Maelezo kabisa ya Mariamu katika Injili kuwa ni"Mama"yake Kristo yenyewe yanaondoa wazo la kuwa aliishi kabla ya kuzaliwa na Mariamu.

Mariamu alikuwa binadamu wa kawaida, mwenye desturi ya wazazi wanadamu. Imethibitishwa na ukweli kwamba alikuwa na binamu aliyemzaa Yohana mbatizaji, mtu wa kawaida (**Lk. 1:36**). Wazo la kanisa Katoliki la Roma la kuwa Mariamu hakuwa mwanadamu wenye mwili wa kawaida maana yake ni kwamba Kristo kwa pande mbili hakuwa ni"mwana wa Adamu" na"mwana wa Mungu". Haya ni majina yake mara kwa mara katika Agano Jipya lote. Alikuwa"mwana wa Adamu" kwa sababu ya kuwa na mama mwanadamu kabisa, na"mwana wa Mungu" kwa kuwa tendo la Mungu juu ya Mariamu lilifanya kazi kwa roho Mtakatifu (**Lk. 1:35**), inamaanisha kwamba Mungu alikuwa Baba yake. Mpangilio huu mzuri unafuatwa ikiwa Mariamu hakuwa mwanamke mwenye desturi ya kawaida.

"Ni nani awezaye kutoa kitu kilicho safi kitoke katika kitu kichafu ? Hapana awezaye. Mwanadamu ni kitu gani hata akawa safi ? huyo aliyezaliwa na mwanamke, hata akawa na haki ? au awezaje kuwa safi aliyezaliwa na mwanamke ?"(Ay. 14:4; 15:14; 25:4). Hii imekomesha ili pasiwepo na utata kwa jambo lolote la kuweza kutungwa mimba pasipo mawaa, aidha kwa Mariamu au Yesu.

Mariamu akiwa "amezaliwa na mwanamke", mwenye wazazi wanadamu wa kawaida, ilibidi alikuwa na uchafu wetu, Mwili wa mwanadamu, ambao naye Yesu akazaliwa nao,"amezaliwa na mwanamke"(Gal 4:4). Lugha ya kusema"amezaliwa" kwa njia ya Mariamu ni ushahidi tena kuwa hakuwahi kuishi kimwili bila yeye kuzaliwa.

Mara nyingi taarifa ya Injili inaonyesha Mariamu asili yake ya binadamu. Kristo ilimbidi amkaripie mara tatu kwa kukosa kuona kiroho (**Luk. 2:49; Yohana 2:4**); alishindwa kuelewa misemo yake yote (**Luk. 2:50**). Hivi ndivyo hasa tungetegemea mwanamke mwenye mwili wa mwanadamu, mwanawe alikuwa mwana wa Mungu, na kwa sababu hiyo mwenye kuona kwa kiroho zaidi kuliko yeye - Mariamu, ingawa Kristo, naye, alishiriki damu na mwili. Yusufu alishiriki na Mariamu baada ya kuzaliwa Kristo (**Math. 1:25**), hakuna sababu ya kufikiri kwamba hawakuwa na uhusiano wa ndoa ya kawaida tangu hapo na kuendelea.

Kutajwa "mama na ndugu zake" Kristo katika **Math. 12:46,47** kwa sababu hiyo kulidokeza ya kwamba Mariamu alikuwa na watoto wengine baada ya Yesu. Yesu alikuwa wa pekee "Mzaliwa wake wa kwanza". Mafunzo ya katoliki ya kuwa Mariamu alibakia kuwa Bikira na kisha alipazaliwa mbinguni basi Biblia haisemi lolote kabisa. Kama binadamu mwenye mwili unaopatwa na mauti, Mariamu alizeeka na hatimae kufa; mbali na hivi tunasoma katika **Yohana 3:13** "hakuna mtu aliyepaa mbinguni" ukweli kwamba Kristo alikuwa na mwili wa mwanadamu (ona **Ebra. 2: 14 -18; Rum 8:3**) maana yake ni kwamba mama yake nae alikuwa nao, tunaona Baba yake hakuwa nao.

7.3 Nafasi ya Kristo katika mpango wa Mungu

Mungu hafanyi Uamuzi wa mipango yake bila kufikiri, akivumbua sehemu za ziada kwa kusudi lake kama historia ya mwanadamu inavyofunua. Mungu alikuwa na mpanngo kamili ulioelezwa kwa taratibu tangu mwanzo wa uumbaji (Yn. 1:1). Nia yake kuwa na mwana katika mpango wake basi ulikuwa toka mwanzo. Agano la Kale linadhihirisha maelekeo tofauti - tofauti ya Mungu kwenye mpango wake wa wokovu katika Kristo.

Mara nyingi tumeonyesha kwa kueleza kuwa katika ahadi, unabii wa utabiri, na mifano ya torati ya Musa, Agano la Kale daima linafunua kusudi la Mungu kwa Kristo. Ilikuwa ni kwa sababu ya maarifa ya Mungu hata akawa na mwana, ndipo uumbaji Mungu akaufanya uwepo (**Ebra. 1: 1, 2**, neno dogo la kiyunani; "kwa" katika U.V. ni bora ingetafsiriwa "sababu ya").

Ilikuwa sababu Kristo hata enzi za historia ya mwanadamu ziliruhusiwa na Mungu (**Ebra.1: 2 (kiyunani)**). Kinachofuata ni kwamba ufunuo wa Mungu kwa mwanadamu kushuka chini katika miaka, kama taarifa ilivyoandikwa katika Agano la Kale, ina ushahidi tele wa Kristo.

Ubora wa Kristo na ukubwa wake mno na umuhimu wa asili kwa Mungu ni vigumu kwetu kufahamu kabisa. Basi ni kweli kusema kwamba Kristo alikuwamo ndani ya fikira za Mungu na kusudi tangu mwanzo, ingawa alikuja kuishi tu kimwili alipozaliwa na Mariamu. **Waebrania 1: 4, 7, 13,14** inasisitiza kwamba Kristo hakuwa Malaika wakati akiwa na mwili unaopatikana na mauti alikuwa mdogo punde kuliko Malaika (**Ebra. 2:7**), alikuja inuliwa kuwa na heshima kubwa kuliko wao sababu alikuwa ni "Mwana wa pekee wa Mungu" (**Yn. 3: 16**). Awali tumeonyesha ya kwamba namna pekee ya kuwako ambako Maandiko yamefundisha ni kuishi kwa umbo la mwili, kwa hiyo Kristo hakuishi akiwa 'Roho' kabla ya kuzaliwa. **1 Pet. 1: 20** unaisema nafasi kwa machache; Kristo "alijulikana tangu zamani, kabla haijawekwa misingi ya dunia, lakini alifunuliwa mwisho wa zamani hizi". Yesu alikuwa kiini kikuu cha Injili, ambacho Mungu aliahidi kabla kwa kinywa cha manabii wake katika maandiko Matakatifu, yaani, habari za mwanawe, Yesu Kristo Bwana wetu, aliyezaliwa katika ukoo wa Daudi kwa jinsi ya mwili; na kudhihirishwa kwa uweza kuwa Mwana wa Mungu, kwa jinsi ya roho ya Utakatifu, kwa ufufuo wa wafu' (**Rum. 1:1 -4**).

Hivi unaeleza Muhutasari wa historia ya Kristo: -

1. Aliahidiwa katika Agano la Kale - yaani, katika mpango wa Mungu
2. Aliumbwa akiwa mtu aliye na mwili kwa kuzaliwa na bikira, akiwa ni mzao wa Daudi;
3. Kwa ajili ya tabia timilifu ("**roho ya Utakatifu**"), iliyoonekana wakati wa maisha ya mwili unaopatikana na mauti.
4. Alifufuliwa, na tena hadharani alielezewa kuwa ni Mwana wa Mungu na mitume waliopewa kipawa cha roho ya kuhubiri.

MAARIFA YA MUNGU

Tutakuwa tumesaidiwa mno kufahamu jinsi gani Kristo alikuwa ndani ya Moyo wa Mungu hapo mwanzo, ambapo kwa mwili hakuwapo, kama tukiukubali ukweli kwamba Mungu anajua mambo yote ambayo yatatokea'wakati ujao'; Ana maarifa ya kujua jambo kabla halijatokea. Kwa sababu hiyo Mungu anaweza kusema na kufikiri kuhusu mambo ambayo hayapo, kana kwamba yapo. Haya ndiyo maarifa yake kabisa ya wakati unaokuja. Mungu'anataja mambo yasiyokuwepo kana vile yapo' (**Rum. 4:17**). Kwa sababu hiyo anaweza kueleza "Mwisho tangu mwanzo, na tangu zamani za kale mambo yasiyotendeka bado; nikisema, shauri langu litasimama, nami nitatenda mapenzi yangu yote" (**Isa. 46: 10**). Kwa sababu hii, Mungu anaweza kutangaza wafu kama kwamba wapo hai, na anaweza kuwasema watu kama wapo hai kabla ya kuzaliwa.

"Shauri", au neno la Mungu, lilimtabiri Kristo tangu mwanzo; alikuwa siku zote katika kusudi la Mungu au "mapenzi". Basi ilikuwa yakini kwamba wakati fulani Kristo kwa mwili atazaliwa; Mungu atatimiza kusudi lake alilolisema katika Kristo. Uhakiki wa maarifa ya Mungu kujua mambo kabla, umeletwa ndani ya neno lake lililo la kweli. Biblia ya kiebrania ina kiarifa cha'utimilifu wa unabii', (**1 Nyak. 22: 1**), wakati bado hekalu lilikuwa limeahidiwa tu na Mungu. Hiyo ilikuwa imani yake kwa neno hilo la ahadi ambayo Daudi alitumia wakati aliokuwapo kutangaza mambo ya wakati ujao. Maandiko yana mifano tele ya Maarifa ya Mungu kujua mambo kabla. Mungu alikuwa na hakika mno kwamba atatimiza ahadi kwa Ibrahimu, ambayo alimwambia: "Uzao wako nimewapa nchi hii" (**Mwa. 15:18**) wakati Ibrahimu hata mtoto hakuwa naye. Wakati wa kipindi kile kile kabla ya uzao (**Isaka / Krsito**) haujazaliwa, tena Mungu akamwahidi: "Nimekuweka uwe Baba wa mataifa mengi" (**Mwa. 17: 5**). Kweli, Mungu "hutaja hayo mambo yasiyokuwepo kana kwamba yapo"

Kristo alisema hivyo wakati wa utumishi wake jinsi Mungu'amempa vyote mikononi mwake (Kristo)" (**Yn. 3:35**), ingawa suala hili wakati ule halikuwa hivyo. "umeweka vitu vyote chini ya nyayo zake (Kristo) lakini sasa hatujaona vitu vyote kutiwa chini yake" (**Ebra. 2: 8**).

Mungu alitangaza mpango wake wa wokovu kupitia kwa Kristo "kama alivyosema tangu mwanzo kwa kinywa cha manabii wake watakatifu" (**Luk. 1: 70**). Kwa sababu walijumuika kwa karibu sana na mpango wa Mungu, watu hawa wamesemwa kana kwamba wenyewe waliishi mwanzo, ingawa

suala si hivyo. Badala yake, tunaweza kusema manabii walikuwa katika mpango wa Mungu tangu mwanzo. Yeremia ni mfano mkuu. Mungu alimwambia: "Kabla sijakuumba katika tumbo nalikujua; na kabla hujatoka tumboni, nalikutakasa; nimekuweka kuwa nabii wa mataifa" (**Yer. 1:5**). Hivyo Mungu alijua kila kitu kumhusu Yeremia hata kabla ya uumbaji. Kwa namna hiyo Mungu aliweza kusema kuhusu mfalme wa Uajemi, Koreshi, kabla ya kuzaliwa kwake, akitumia msemu unaodokeza wakati ule alikuwako (**Isa. 45: 1 -5**). **Waebrania 7: 9-10** ni mfano mwingine wa msemu huu wa kuwako kiumbe umetumika kumhusu mtu ambaye wakati ule alikuwa hajazaliwa.

Kwa njia iyo hiyo kama Yeremia na manabii wamesemwa kama wanaishi hata kabla ya uumbaji, kwa ajili ya wao kushiriki katika mpango wa Mungu, hivyo waamini wa kweli wamesemwa kuwa wanaishi wakati ule. Ni dhairi kwamba kimwili hatukuishi wakati ule isipokuwa katika fikira za Mungu. Mungu "alituokoa akatuita kwa wito mtakatifu bali kwa makusudi yake yeye na neema yake. Neema hiyo tulipewa katika Kristo Yesu tangu milele" (**2 Tim. 1:9**). Mungu "alivyotuchagua katika yeye (Kristo) kabla ya kuwekwa misingi ya ulimwengu Kwa kuwa alitangulia kutuchagua Sawa sawa na uradhi wa mapenzi yake" (**Efe. 1: 4,5**). Wazo zima kwa kila mmoja kutangulia kujulikana na Mungu tangu mwanzo, na kwisha kuchaguliwa kwa wokovu, inaonyesha kwamba walikuwemo katika fikira za Mungu hapo mwanzo (**Rom. 8: 27; 9:23**).

Kwa mwangaza wa yote haya, Sio ajabu kwamba Kristo, kama kujumlisha kusudi la Mungu, anaweza kusemwa kama amekuwapo tangu mwanzo katika mawazo ya Mungu na mpango, ingawa kwa mwili hakufanya hivyo. Alikuwa ni "Mwana-kondoo aliyechinjwa tangu kuwekwa msingi wa ulimwengu" (**Uf. 13: 8**). Yesu mwenyewe hakufa wakati ule; alikuwa ni "Mwana-kondoo wa Mungu" aliyetolewa kuwa sadaka karibu miaka 4,000 baadaye Msalabani (**Yn. 1:29; 1 Kor. 5:7**). Kwa njia hiyo hiyo kama Yesu alivyochaguliwa tangu mwanzo (**1 Pet 1:20**), hivyo na waaminio (**Efe. 1: 4**; kwa Kiyunani ni neno moja "kuchaguliwa" limetumika katika mistari hii). Shida yetu kwa kufahamu yote haya ni kwa sababu hatuwezi kwa urahisi kufikiri jinsi Mungu anavyoshughulika nje ya wazo la wakati. 'Imani' ndio uwezo wa kutazama mambo toka mtazamo wa maana ya Mungu, pasipo sharti la muda.

7.4 "Hapo Mwanzo Kulikuwako Neno" Yohana 1: 1-3.

Hapo mwanzo kulikuwako Neno, naye Neno alikuwako kwa Mungu, naye Neno alikuwa Mungu. Huyo mwanzo alikuwako kwa Mungu. Vyote vilifanyika kwa huyo" (Yn. 1: 1-3).

Mistari hii, inapoeleweka vema, huthibitisha na kufunua mawazo ambayo yamefikwa katika sehemu ya mwisho. Ingawa hivyo, fungu hili la maneno ni mojawapo lisiloeleweka zaidi sana kuwa linafundisha ya kwamba Yesu alikuwako mbinguni kabla ya kuzaliwa. Kuelewa kwa usahihi mistari hii kunahusiana na kukubali nini maana ya "Neno" lenyewe. Halimtaji mtu moja kwa moja, kwa sababu mtu hawezi kuwa "na Mungu" halafu awe ni Mungu wakati huo huo. Neno la Kiyunani 'Logos' ambalo limetafsiriwa hapa "neno" ndani yake lenyewe halina maana 'Yesu' Aghalabu limetafsiriwa kuwa "neno", lakini vile vile kuwa ni: -

Maelezo	Kusudi
Kupasha habari	Elimu au Mafundisho
Nia	Kuhutubu
Hoja	Methali
Habari	

"Neno" halina maana kumtaja Yesu, ingawa '**Logos**' ni la kiume katika Lugha ya Kiyunani. Kwa Kiingereza ni '**he**'. Tafsiri ya Kijerumani (**Luther**) husemwa "**das Wort**" (si kiume wala kike); tafsiri ya Kifaransa (**second**) inasema "**la parole**" ya upande wa kike, inaonyesha kwamba "Neno" halina lazima ya kujulisha mtu mume.

"HAPO MWANZO"

'Logos' kwa nguvu laweza kutaja wazo la moyoni ambalo limeelezwa kwa upande wa nje kwa maneno na kupashana habari kwingine. Hapa mwanzo 'Logos' alikuwa nayo Mungu. Nia hii isiyokuwa ya kawaida kiini kilikuwa kwa Kristo. Tumeonyesha jinsi Roho ya Mungu inavyoweka mawazo yake yatende kazi, hapa ni muungano kati ya Roho yake na Neno lake (tazama sehemu ya 2.2). Roho ya Mungu ilipotimiza mpango wake kwa

watu na kuvuviwa neno lake liandikwe tangu mwanzo, kwa hiyo lilipasha wazo la habari ya Kristo katika kutenda kazi yake na maneno. Kristo alikuwa 'Logos' wa Mungu, basi Roho ya Mungu ilieleza mpango wa Mungu wa Kristo kwa shughuli zote. Hizi zinaeleza sababu za matukio mengi yaliyo katika Agano la Kale ni ya mfano hasa wa Kristo. Walakini, haliwezi kukaziwa zaidi kwamba Kristo kwa utu hakuwa "neni"; lilikuwa ni mpango wa Mungu wa wokovu kwa njia ya Kristo ambaye alikuwa "neni". 'Logos' ("**Neni**") mara nyingi sana limetumika kuhusu Injili inayomhusu Kristo. k.m "neni la Kristo" (**Kol.3: 16; Math. 13:19; Yn.. 5:24; Mdo. 19: 10; 1 Thes 1: 8 n.k**). Fahamu kuwa 'Logos' linamhusu Kristo, kuliko yeye mwenyewe binafsi. Kristo alipozaliwa, hili "neni" liligeuka na kuwa umbo lenye mwili na damu - "neni alifanywa mwili" (**Yn.. 1: 14**). Yesu binafsi alikuwa ni neni lililofanywa mwili kuliko kuwa "neni"; yeye binafsi alikuwa "neni" kwa kuzaliwa na Mariamu, sio alikuwa vingine wakati wowote wa kwanza.

Mpango, au ujumbe, unamhusu Kristo ulikuwa na Mungu tangu mwanzo, lakini uliwekwa wazi katika utu wa Kristo, na kuhubiri Injili inayomhusu yeye kwenye kame ya kwanza. Hivyo Mungu alitangaza neno lake kwetu kwa njia ya Kristo (**Ebra. 1: 1, 2**). Wakati mwingine tena umetiwa mkazo wa kwamba Kristo alitangaza neno la Mungu na alitenda miujiza kwa amri ya neni la Mungu ili kumfunua Mungu kwetu (**Yn.. 2: 22; 3: 34; 7: 16; 10: 32, 38; 14 10,24**).

Paulo alitii agizo la Kristo kuhutubu Injili inayomhusu yeye "kwa mataifa yote". "Kwa kuhubiriwa kwake Yesu Kristo, sawa sawa na ufunuo wa ile siri iliyositirika tangu zamani za milele, ikadhihirika wakati huu kwa maandiko ya manabii, ikajulikana na mataifa yote kama alivyoamuru Mungu" (**Rum. 16: 25,26; 1 Kor. 2: 7**).

Uzima wa milele umewezeshwa tu kwa mtu, kwa njia ya kazi ya Kristo (**Yn.. 3: 16; 6: 53**); lakini hapo mwanzo Mungu alikuwa na mpango huu wa kumpa mwanadamu uzima wa milele, akijua kama alivyofanya dhabihu ambayo Yesu aliifanya. Ufunuo timilifu wa toleo lile ulikuja tu baada ya kuzaliwa na kifo cha Yesu: "Uzima wa milele ambao Mungu alifunua neni lake (la uzima) katika ujumbe" (**Tito.1: 2, 3**) Tumeona jinsi manabii wa Mungu wanavyosemwa kuwa wanaishi siku zote (**Luk. 1: 70**) katika maana ya kwamba "neni" walilolitangaza lilikuwako na Mungu tangu mwanzo.

Mahubiri ya mifano mingi yalifunua mambo haya; kwa hiyo alitimiza unabii unaomhusu yeye mwenyewe, "Nitafumbua kinywa changu kwa mifano; Nitayatamka yaliyosotirika tangu awali - yaani tangu mwanzo wa ulimwengu" (**Math. 13: 35**). Ilikuwa ni kwa maana hii ya kuwa "neni alikuwa na Mungu Hapo mwanzo" ili "lifanyike mwili" Kristo akazaliwa.

"NENO ALIKUWA MUNGU"

Sasa tupo katika nafasi ya kupima ni kwa namna gani "neni alikuwa Mungu". Mipango yetu na mawazo kwa sehemu ya muhimu ni yetu. 'Ninakwenda Uingereza ni'neni' au kupasha habari inayoeleza kusudi langu, kwa sababu ni nia yangu. Vivyo hivyo mpango wa Mungu kwa Kristo unaweza kueleweka hivi. "Maana (mtu) aonavyo nafsini mwake ndivyo alivyo" (**Mithali 23: 7**), naye Mungu aonavyo, ndivyo alivyo. Basi neni la Mungu au fikira ni Mungu: "neni lilikuwa na Mungu". Kwa sababu hii upo muungano ulio karibu sanan kati ya Mungu na neni lake: kama usambamba wa **Zaburi 29: 8** ni mmoja: "Sauti ya Bwana yalitetemeshwa jangwani; Bwana alitetemeshwa jangwa la Kadeshi". Taarifa kama "ninyi hamkunisikiliza, asema Bwana" (**Yer. 25: 7**) ni ya kawaida katika manabii. Kwa matokeo ya Mungu ana maana "ninyi hamjasikiliza neni langu lililonenwa na manabii" Daudi alichukuwa neni la Mungu kuwa taa yake na mwanga (**Zab. 119: 105**), lakini pia alisema: "Wewe u taa yangu, Ee Bwana: Na Bwana ataniangazia giza langu" (**2 Sam. 22: 29**), usambamba kati ya Mungu na neni lake unaonekana. Kwa sababu hii, linaeleweka kuwa neni la Mungu limeitwa kama vile ni mtu yeye mwenyewe, yaani, limesemwa kana kwamba ni mtu ingawa sivyo (tazama sehemu inayoitwa kuacha kitambo kilichokuwa kinaandikwa sehemu ya 5' Jambo la kuita kitu kama vile ni mtu').

Mungu ni kweli yenyewe (**Yn. 3: 33; 8: 26; 1Yoh. 5: 10**), na kwa sababu hii neni la Mungu ni kweli pia (**Yn. 17: 17**). Kwa jinsi hii Yesu mwenyewe anajitambulisha kwa maneno yake yanayokaribiana sana hata neni lake analitamka kama vile ni mtu: "Yeye anikataaye mimi, asiyeyakubali maneno yangu, anaye amhukumuye; neni hilo nililonena ndilo litakalo mhukumu siku ya mwisho" (**Yn. 12: 48**). Yesu anatamka neni lake kama ni mtu hasa, yaani, mwenyewe. Maneno yake yameitwa kama kwamba ni mtu, kwa sababu yalijumuika kwa karibu na Yesu.

Vile vile neno la Mungu limetamkwa kana kwamba ni mtu, yaani, Mungu mwenyewe, kwa **Yohana 1: 1-3**. Tumeambiwa kuhusu Neno hivi, "Vyote vilifanyika kuwa huyo" (**Yn. 1: 3**). Ingawa hivyo "Mungu aliumba" vyote kwa neno lake alililoamuru (**Mwa. 1: 1**). Kwa sababu hii, Neno la Mungu limesemwa kama vile ni Mungu mwenyewe. Kutokana na jambo hili la maana ya Ibada, inatakiwa kujua kwamba kwa njia ya neno lake kuwamo mioyoni mwetu, Mungu anaweza kutukaribia sana.

Ni bayana toka **Mwanzo 1** ya kuwa Mungu aliumba, kwa kutumia neno lake, sio Kristo binafsi. Lilikuwa neno ambalo limesemwa limefanya vyote, kuliko Kristo mwenyewe (**Yn. 1: 1-3**). "Kwa neno la Bwana mbingu zilifanyika; na jeshi lake lote (yaani, nyota) kwa pumzi ya kinywa chake maana yeye alisema, ikawa" (**Zab. 33: 6,9**). Hata sasa ni kwa neno lake hata viumbe vya asili vinatenda kazi: "Huipeleka amri yake juu ya nchi: Neno lake lapiga mbio sana. Ndiye atoaye theluji kama sufu Hilituma neno lake maji yakatiririka" (**Zab. 147:15-18**).

Neno la Mungu likiwa nguvu yake kuumba, alilitumia kumzaa Yesu toka tumbo la Mariamu. Neno, mpango wa Mungu limewekwa katika shughuli maalumu kwa Roho yake Mtakatifu (**Luk. 1: 35**), likafanya itunge mimba ya Kristo. Mariamu alitambua hili kwa kuitikia kwake habari kuhusu kutungwa mimba ya Kristo iliyokuwa inakuja: "Na iwe kwangu kama ulivyosema neno lako" (**Luk. 1: 38**).

Tumeona kwamba Neno /Roho ya Mungu imeleta kusudi lake, ambalo lilitangazwa kwenye Agano la Kale lote. Kiwango ambacho hii ni kweli kimeonyeshwa katika **Matendo 13: 27**, mahali ambapo Yesu amesemwa anasawazishwa na maneno ya manabii wa Agano la Kale: "(Wayahudi) hawakumjua yeye, wala maneno ya manabii" Kristo alipozaliwa, Neno /Roho yote ya Mungu ilielezwa na mtu Yesu Kristo. Kwa kuvuviwa, mtume Yohana alifurahi mno jinsi gani mpango wa Mungu wa uzima wa milele ulivyoielezwa na Kristo, ambaye wanafunzi waliweza wao wenyewe kupapasa na kuona. Basi, alitambua ya kuwa walikuwa wanalipapasa Neno la Mungu, mpango mzima wa wokovu unaopatikana kwa Kristo (**1 Yoh. 1: 1-3**) Wakati sisi wenyewe hatuwezi kumwona Kristo, nasi vile vile, tunaweza kufurahi kwamba kwa kumfahamu hakika yeye, tunaweza kufahamu kusudi lake Mungu kwetu na kwa sababu hiyo kuwa na uhakika wa uzima wa milele (**1 Pet. 1: 8,9**). Imetupasa tujiulize swali sisi

wenyewe: 'Je ! ni kweli namjua Kristo ?. Kukubali tu kwamba mtu mzuri aitwaye Yesu aliwahi kuishi hakutoshi. Kwa kudumu, kuomba dua na kujifunza Biblia, inawezekana kwa haraka kumfahamu kuwa ni mwokozi wako na kujihusisha wewe mwenyewe naye kwa kubatizwa.

Maelezo mafupi chini ya ukurasa: "Hapo mwanzo kulikuwako Neno" huenda linafafanushwa wazo la Wayahudi kuwa Torati (Vitabu vitano vya Musa) vilikuwako kabla ya uumbaji. **Yohana 1: 1-3** inasema ya kwamba jambo la muhimu kuelewa ni kuwa maneno hayo ya Mungu yalitabiri kumhusu Yesu; mpango wa Mungu kumhusu yeye ulikuwako kabla ya uumbaji (**Luk. 1: 70**).

Tumeacha kitambo sehemu ya 22: Yesu wa Historia

Ikiwa, kama wengine wanavyodai, hakuna ushaidi wa kwamba Yesu wa Nazareti aliwahi kuishi, basi kuwepo kabisa Ukristo ni vigumu kueleza. Ni kuuliza jumla ya vitu vyote vikubwa kwa kutegemea mtu yeyote amini kwamba mamilioni ya watu zaidi ya miaka 2,000 iliyopita wameweka imani zao kwa mtu fulani ambaye hakuwako, na kuwa na mkazo wa imani hii kwake hata wakakusudia kueneza imani yao kuhusu yeye ulimwenguni pote, aghalabu kwa hatari ya mateso na mauti. Wakristo na Wayahudi kwa ujumla hawana shida kukubali kuwa *Mohamedi* aliwahi kuwapo, ingawa wanakataa kazi yake na mafundisho. Kwa kweli tunakubali kuwa watu mashuhuri sana wa historia walikuwako bila kuhitaji kutazama tena kwa kuchunguza ushahidi. Mara nyingi uchambuzi umefanywa kwa upana wa matokeo yanayofahamika ya historia, k.m. ile vita ya *Hastings* ambayo ilifanyika mwaka 1066, ushahidi madhubuti umepatikana kwa kadiri ya ugumu kuupata kwa bahati.

Ni jambo la hakika kwamba kwa nguvu wanakana hivi kabisa kuwahi kuwako Yesu wa Nazareti hapana shaka ni kuuliza maswali ya jambo la uhakika kupita hali iliyotendwa, kutaka kutafuta udhuru wa kufaa kutokubali sababu zake kuwako na kufahamu kazi yake Masihi. Hili hasa linaonekana kweli inapofahamika kwamba wao wenyewe Wayahudi wa kwanza walikubali kuwa mtu aitwaye Yesu aliwahi kuishi katika karne ya kwanza.

Ushahidi ufuatao wa historia ya kuwahi kuwako Yesu wa Nazareti unaonyesha kwamba hauwezi kuondoshwa kama theologia ya uvumbuzi wa watu. Taarifa nyingi za kusaidia katika sehemu hii ni habari zilizopatikana toka kwa *Gary Hebermas*, 'Ushahidi wa Kale wa maisha ya Yesu'.

1). Ticitus alikuwa mwana -historia wa Roma ambaye vitabu vyake vikubwa viwili kuhusu karne ya kwanza ("Annals"- taarifa ya uvumbuzi ulioandikwa mwaka kwa mwaka, na "Histories"- masimulizi ya historia) vyote viwili vinamtaja Yesu na Ukristo. Aliandika katika "Annals" (karibu mwaka 115 B.K.).

"Kundi la watu waliochukiwa kwa machukizo yao, walioitwa Wakristo na watu wa vivi hivi. Kristo ni jina limetokana na Christus asili yake, alipata adhabu kubwa mno wakati wa kipindi cha utawala wa Tiberio kwenye mikono ya mmoja wa maliwali wetu, Pontio Pilato".

Mfalme Tiberio alitawala toka mwaka wa **14 - 37 B.K.**, wakati ambao ni kipindi Kristo aliwawa, kulingana na taarifa. Ticitus vile vile anaeleza jinsi imani ya kundi hili "Ilivyotokea sio katika Uyahudi pekee, chanzo cha kwanza (mambo haya), bali hata katika Rumi", anaendelea kueleza jinsi Wakristo walivyochukiwa sana, nao wengi wao waliwawa katika mji wa Roma. Taarifa yote hii ya Yesu inalingana na taarifa ya Agano Jipya, Wafuasi na mitume wa kwanza walieneza mafundisho yao kwanza Uyahudi, na kisha katika ulimwengu wote wa Roma, pamoja na mji wa Rumi, kwa upinzani mkubwa kwao.

2.) Suetonius, mwandishi wa historia mwingine wa Kirumi, alitoa maelezo juu ya utawala wa Klaudio (41- 54 B K): "Kwa kuwa Wayahudi katika mji wa Roma walisababisha ghasia zilizoendelea kwa kuanzishwa Ukristo, yeye (Klaudio) aliwafukuza toka kwenye mji". Kwa kutokea, Matendo ya mitume 18: 2 yametolewa maelezo jinsi Wayahudi wawili Akila na Prisila iliwabidi waondoke Roma kwa sababu ya mateso ya Wayahudi. Suetorius alitoa maelezo baadaye kuhusu adha iliyowapata Wakristo kwenye kipindi cha Nero: Baada ya moto mkubwa kwenye mji wa Roma vile vile Wakristo waliadhibiwa kwa kupigwa, jamii ya watu wanaokiri dini yenye imani mpya yenye kugombanisha". Ushahidi huu wa kuwako kundi la watu walioitwa "Wakristo" kwenye karne ya kwanza unadokeza kwamba mtu aliyeitwa "Kristo" aliwahi kuishi mapema katika hiyo karne.

3.) F.F. Bruce ("Mwanzo wa Ukristo" uk. wa 29, 30) unavuta macho kuangalia ukweli kwamba kuna ushahidi wa historia ya Mashariki mwa Bahari ya Mediterania iliyoandikwa na mwandishi wa mambo ya kale aliyeitwa Thallus kuhusu mwaka 52 B.K. Bruce anaonyesha kila mahali ("Hati za Agano Jipya", uk. 113) ya kuwa mwanafunzi aliyeitwa jina Julius Africanus alinukuu toka kwa Thallus, akifanya mzaha maelezo yake ya giza Yesu aliposulubiwa ilikuwa sababu ya kupatwa kwa jua. Haya yanadokeza kwamba Thallus aliandika maelezo ya kusulubiwa Yesu kulikotokea miaka mingine kabla hajaandika historia yake mnamo mwaka 52 B.K.

4.) Pliny, afisa wa serikali ya Kirumi, ametajwa kwa kirefu kuwahi kuwako kwa kundi tendaji la watu walioitwa Wakaristo kwa miaka iliyofuata ya karne ya Kwanza. Kushika kwao ibada ya kumbukumbu yeye ameitaja: "Walikuwa na desturi ya kukutana siku halisi iliyopangwa kabla, ilipokuwa nuru, wakaimba mistari miwili ya wimbo wa kumsifu Kristo" ("Nyaraka za Pliny", zilitafsiriwa na W. Melmoth, Vol. 2, x: 96). Watawala wa Kirumi Trajani na Hadriani wote wawili wametaja matatizo ya kushughulika na Wakristo. Kwa Ushahidi wa hili, tazama "Nyaraka za Pliny", Vol. 2, x: 97 na Eusebio' Historia ya Ukasisi, IV: IX - moja - moja. Kuwako kwa kundi hili tangu karne ya kwanza na mshikamano wao wa ajabu wakati wa mateso ulidokeza kuwa walikuwa wafuasi wa tabia ya mtu wa historia ya kweli aliyeishi katika karne ya kwanza.

5.) Talmud, kitabu kitakatifu cha Wayahudi, katika Sanhedrin 43a kifo cha Yesu kimetajwa. Kimekubalika ya kwamba sehemu hii ya Talmud tarehe zake toka kipindi cha kwanza cha kitabu hicho kutungwa (yaani, mwaka 70 - 200 B.K)

"Siku kabla ya sikukuu ya Pasaka Yesu (Yesu) alitundikwa msalabani. Kwa muda w a siku arobaini kabla ya kuuawa, habari ilitolewa ya kusema, 'Atapigwa kwa mawe kwa sababu amefanya uchawi na kuvuta Israeli kukegeuka. Yeyote anayeweza kusema lolote kwa kumsaidida, aje mbele kwa niaba yake'. Lakini tangu hakuna chochote kilicholetwa mbele kwa kumsaidida akatundikwa kabla ya siku kuu ya Pasaka"

"Kuangikwa" linaweza kuwa ni namna ya neno la kusema kusulubiwa limetumika kama hivyo katika Agano Jipya (Gal. 3: 13; Luk. 23: 39). Fungu hili la maneno linaeleza Wayahudi wakitaka Yesu apigwe mawe (kulingana

na sheria ya Musa, labda ?), bali yametajwa kuwa alitundikwa katika Agano Jipya jinsi gani Wayahudi iliwabidi watumie sheria za Kirumi kutoa kifo cha Yesu - ambacho cha kutundikwa.

Sanhedrin 43a vile vile inaeleza jinsi wanafunzi watano wa Yesu walihukumiwa na kupewa adhabu ya kifo, tena inaonyesha kwamba kwa mafundisho yaliyotokea zamani Wayahudi waliamini kuwahi kuwako Yesu wa historia. Hata Sanhedrin 106b yasema ya kuwa Yesu alikuwa na umri wa miaka 33 alipokufa; kikamilifu kama Agano Jipya lilivyodai. Maier ("Siku kuu ya kwanza ya kufufuka", uk. 117, 118) ananukuu toka hati ya Wayahudi karne ya kwanza "Toledoth Jesu", yenye kadhia ya kwamba wanafunzi walijaribu kuuiba mwili wa Yesu baada ya kufa, lakini mtunza bustani aliyeitwa Yuda aliposikia mipango yao aliuhamisha mwili wa Yesu na kuupeleka mahala pengine, akaukabidhi baadae kwa Wayahudi. Justin Martyr akiandika mnamo mwaka 150 B.K ameandika kwamba Wayahudi walituma wajumbe maalumu ili waseme ya kuwa mwili wa Yesu uliibiwa ("Dialogue with Trypho", 108), na Tertullian ("On Spectacles", 30) ana maelezo mamoya wakati alipoandika katika mwaka 200 B. K.

Kati yao ushahidi huu unaoendelea wa historia unaonyesha kwamba Wayahudi wa karne ya kwanza B.K waliamini aliwahi kuwako Yesu wa historia na alipata kifo cha nguvu.

6.) Mtunga hadithi wa Kiyunani, Luciana, akiandika katika karne ya kwanza, anawafanyia mzaha Wakristo ambao "wanamwabudu mtu hata leo (ambaye) alisulubiwa" (**Lucian, The Death of Peregrine** - yaani kifo cha mwendo usio mkunjufu, uk. 11-13, in "**The works of Lucian**" - katika kazi ya Lucian, Vol 4, iliyofasiriwa na **Fowler wa Fowler**).

7.) Josephus ni mwandishi wa historia anayejulikana vizuri sana wa karne ya kwanza. Katika "Antiquities" - yaani mambao ya Kale, aliyoandika mwaka 90 -95 B K, anamtaja Yakobo, "ndugu yake Yesu, aliyeitwa Kristo". Vile vile anasema katika sehemu nyingine ya kitabu hicho hicho kwa maneno ambayo ni wazi yanathibitisha picha ya Yesu katika Agano Jipya: "Mara hiyo ulikuwa karibu muda huu Yesu mtu mwenye busara Maana alikuwa ndiye aliyefanya matendo magumu ya kustajabisha Alikuwa Kristo aliwatokea akiwa yu hai siku ya tatu, kama manabii wa Mungu walivyotabiri hivi mambo ya ajabu mengine kumi elfu yanayo muhusu yeye".

Maneno haya yameonyesha hivyo kama wengine walivyodai kwamba ni nyongeza katika kitabu. Kama bado ipo sababu ya kutumia maneno haya kusaidia shauri la kwamba alikuwepo mtu aliyeitwa Yesu wa Nazareti aliyeishi katika karne ya kwanza yametokelewa mambo ambayo lazima yakumbukwe ifuatavyo:

- ◆ Eusebio (Historia ya Kanisa la Kikristo, 1: XI) anainukuu sehemu hii ya Josephus.
- ◆ Wanafunzi walioheshimika wanasaidia somo hili la kwanza kuwa ni la asili, laweza kuonyesha kwamba sehemu hii imeandikwa kwa mtindo ule ule unaofungamana na kazi ya Josephus (tazama kanuni za Danieli,"Ukimya wa Yesu, wa wakati ule ule"Uk. 21; J.N.D. Anderson,"Ukristo: Ushahidi wa Historia"uk. 20; F.F. Bruce,"Hati za Agano Jipya"uk. 108, 109)
- ◆ Kwa haya haupo ushahidi wa maneno ya kitabu kuwa nyongeza kwenye kitabu.
- ◆ Profesa Schlomo Pines amedai kwamba toleo kwa lugha ya Kiarabu la kazi ya Josephus limevumbuliwa ambalo karibu lilikuwa lenyewe ni la mwanzo. Maneno yaliyotajwa juu yanatokea humo, Lakini bila taarifa ya mafundisho ya wazi kuhusu ufufuo na Yesu kuwa Masihi ambayo yalifanywa kwa kunakiliwa. Haya yanaonekana ni ya maana, kwa kuwa Josephus alikuwa Myahudi: Pines aliyoyapata ya kwanza aliyaweka katika majarida ya "**The New York Times**", Februari 12. 1972, ndani yake ananukuu mabishano wa maneno ya Josephus kuhusu Yesu toka toleo la Kiarabu "Kwenye kipindi hiki alipokuwepo mtu mwenye busara aliyeitwa Yesu > Mwenendo wake ulikuwa mzuri na alikuwa mwema. Watu wengi miongoni mwa Wayahudi na wa mataifa mengine wakawa wafuasi wake. Pilato alimuhukumu asulubiwe na kufa. Nao wale waliokuja kuwa wafuasi wake hawakuacha kumfuata. Walitoa taarifa ya kwamba aliwatokea siku tatu baada ya kusulubiwa na ya kuwa alikuwa yu hai; kwa kulingana, labda alikuwa ni Masihi ambaye Manabii wamesimulia maajabu"

Kwa ubora maelezo haya yanalaiki kwa yale ya Agano Jipya.

Tumeacha kitambo sehemu ya 23: Nimeshuka kutoka Mbinguni

“Maana mkate wa Mungu ni yule ashukaye kutoka mbinguni na aupaye ulimwengu uhai kwani nimeshuka kutoka mbinguni”(Yn. 6: 33, 38 B.H. N). Tafsiri toka Biblia Habari njema sio U.V.

Maneno haya, na mengine kama hayo, yametumika vibaya kusaidia wazo potofu kwamba Yesu alikuwako mbinguni kabla ya yeye kuzaliwa. Ingawa hivyo vipengele vifuatavyo inabidi vitazamwe:

- 1) Wanao amini katika Utatu na Mungu wanachukua maneno haya kuwa ni halisi ili kuthibitisha maana yao. Lakini, kama tutaelewa kwa maneno jinsi yalivyo, basi hii ina maana kwamba kwa njia isiyoieleweka Yesu mwenyewe alielea na kushuka kutoka angani kuja chini. Sio tu kwamba Biblia imekuwa kimya kuhusu jambo hili, bali msembo wa kuwa Yesu alizaliwa mtoto mchanga katika tumbo la Mariamu unafanywa kuwa hauna maana. **Yohana 6: 60** unaeleza mafundisha yanayohusu mana kuwa ni neno "gumu, ni nani awezaye kufahamu" (tafsiri ya **Moffatt**): yaani, tunahitaji kuelewa kuwa ni lugha ya kimfano iliyotumika.
- 2) Katika Yohana 6, Yesu anaeleza jinsi gani mana ilikuwa ni mfano wake mwenyewe. Mana ilitoka kwa Mungu katika maana ya kuwa Mungu ndiye aliyehusika kuiumba duniani; katika umbile haikupeperuka toka juu kwa Mungu mbinguni na kufika chini. Basi Kristo kuja toka mbinguni ieleweke vivyo hivyo; aliumbwa duniani, kwa uwezo wa Roho Mtakatifu ndani ya tumbo la Mariamu (**Luk. 1: 35**).
- 3) Yesu anasema kwamba "chakula (mkate) nitakachotoa ni mwili wangu" (**Yn. 6: 51**) Makundi yanayoamini Utatu yanadai kwamba ilikuwa

ni sehemu ya'Mungu' huyu Yesu aliyekuja toka mbinguni. Lakini Yesu anasema kwamba ulikuwa "Mwili" wake uliokuwa chakula kilichoshuka toka mbinguni. Vivyo hivyo Yesu anajumuisha chakula toka mbinguni na mwili wake mwenyewe kuwa Mwana wa Adamu" (*Yn. 6: 62*), Sio Mungu Mwana'.

- 4) Katika fungu hili la maneno kwa *Yohana 6* kuna ushahidi mwingi wa kwamba Yesu hakuwa sawa na Mungu. "Kama vile Baba aliye hai alivyonituma mimi" (*Yn. 6: 57*) mstari unaonyesha Yesu na Mungu hawashiriki usawa wa pamoja; ukweli ni kwamba "nami ni hai kwa Baba" (*Yn. 6: 57*) ni shida kuishi pamoja milele ambako hao wafundishao utatu husema.
- 5) Inabidi kuuliza, Ni lini na jinsi gani Yesu alishuka' toka mbinguni? Wanaofundisha wazo la utatu hutumia mstari huu katika *Yohana 6* ili "Kuthibitisha" kwamba Yesu alikuja toka mbinguni alipozaliwa. Lakini Yesu anajisema mwenyewe kuwa "kile kishukacho kutoka mbinguni" (mstari 33, 50) kana kwamba ni jambo linaloendelea. Akizungumzia Yesu ni kipawa cha Mungu, Kristo alisema "Baba yangu anawapa ninyi chakula" cha kweli kutoka mbinguni (mst. 32 U.V). Wakati Yesu akisema maneno haya, tayari alikuwa amekuja' kwa maana halisi kwa kuwa alikuwa ametumwa na Mungu. Kwa sababu hii, vile vile aliweza kusema kwa tendo lililopita tayari - yaani lilikwisha fanyika wakati uliopita: "Mimi ndimi chakula chenye uzima kilichushuka kutoka mbinguni" (mst. 51). Bali pia anasema kuhusu kushuka' akiwa chakula kutoka mbinguni kwa namna ya kifo chake msalabani: "Na chakula nitakachotoa mimi ni mwili wangu, kwa ajili ya uzima wa ulimwengu" (mst. 51). Basi tunaye hapa Yesu akisema tayari ameshuka' toka mbinguni, na anaendelea kushuka, bado inabidi ashuke kwenda chini kwa kifo chake msalabani. Ukweli huu pekee uthibitishe kwamba 'Kushuka' kunamtaja Mungu akijifunua mwenyewe, kuliko kutaja tu kuzaliwa kwa Kristo. Kwa nguvu hili linathibitisha yote ya Agano la Kale yamtajayo Mungu kushuka' yakiwa na maana moja tu. Hivyo Mungu akaona mateso ya watu wake katika nchi ya Misri, naye akashuka' kuwaokoa kwa mkono wa Musa. Ameuona utumwa wetu wa dhambi basi ameshuka' au amejidhihirisha yeye mwenyewe, kwa kumtuma Yesu mwenye maana kama Musa ili atuongoze toka utumwani.

Tumeacha kitambo sehemu ya 24: Je ? Yesu aliumba Dunia

“Mzaliwa wa kwanza wa viumbe vyote: kwa kuwa katika yeye (Yesu) vitu vyote viliumbwa, vilivyo mbinguni na vilivyo juu ya nchi, vinavyoonekana na visivyoonekana ikiwa ni viti vya enzi, au Usultani, au enzi, au mamlaka; vyote viliumbwa kwa njia yake, na kwa ajili yake. Naye amekuwako kabla ya vitu vyote, na vitu vyote hushikamana katika yeye. Naye ndiye kichwa cha mwili, yaani cha Kanisa; naye ni mwanzo, ni mzaliwa wa kwanza katika wafu”(Kol. 1: 15 -18). Maneno hayo ni mfano huu mmoja unaoweza kutoa fikira za kwamba Yesu hasa aliumba nchi.

1. Ikiwa huu mfano ulikuwa kweli, basi maneno mengine mengi yamepingana yanayofundisha kwamba Yesu hakuwahi kuwepo kabla ya kuzaliwa. Ni wazi taarifa iliyo katika kitabu cha Mwanzo inafundisha kuwa Mungu aliumba. Aidha Yesu au Mungu walikuwa waumbaji; kama tukisema kwamba Yesu alikuwa muumba ambapo Mwanzo inasema ni Mungu, moja kwa moja tunasema kwamba muumba Yesu alikuwa sawa na Mungu. Katika Suala hili haiwezekani kuelezea mistari mingi inayoonyesha tofauti zilizopo kati ya Mungu na Yesu (Ona Somo la 8.2 kwa mifano hii).
2. Yesu alikuwa "Mzaliwa wa kwanza" ambaye anadokezwa kuanza. Hakuna ushahidi wa kwamba Yesu alikuwa ni "Mzaliwa wa kwanza" kabla ya uumbaji wa dunia yenyewe. Mafungu ya Maneno kama yaliyo kwa **2 Sam. 7: 14 na Zab. 89: 27** yalitabiri kwamba mtoto halisi wa Daudi atakuwa mzaliwa wa kwanza wa Mungu. Ni wazi hakuwahi kuwapo wakati maneno haya yakiandikwa, na kwa sababu hiyo sio wakati wa uumbaji wa mwanzo. Yesu alidhihirishwa "kwa uweza kuwa Mwana wa Mungu", kwa ufufuo wa wafu (**Rum. 1: 4**) Mungu kwa kutimiza ahadi iliyomfufua Yesu kama ilivyoandikwa katika zaburi ya pili; Yesu akawa mzaliwa wa kwanza kwa kufufuliwa kwake. Ujue

vilevile kuwa mwana aliyesimama mkono wa kuume wa Baba yake ameungwa pamoja na kuwa mzaliwa wa kwanza (**Mwa. 48: 13 -16**), naye Kristo aliinuliwa mkono wa kuume wa Mungu baada ya kufufuliwa kwake (**Matendo.2: 33; Ebra. 1:3**).

3. Ni kwa maana hii ambayo Yesu amesemwa ya kuwa ni mzaliwa wa kwamba kutoka wafu (**Kol. 1: 18**), msemu uliosambamba na "mzaliwa wa kwanza wa viumbe vyote (**Kol. 1: 15**). Kwa hiyo anajisema mwenyewe kuwa ni "mzaliwa wa kwanza wa waliokufa Mwanzo wa kuumba kwa Mungu" (**Uf. 1: 5, 3: 14**). Yesu alikuwa ni wa kwanza kwa uumbaji mpya wa watu wasiokufa wanaume na wanawake, ambao ufufuo wao na kuzaliwa kabisa wakiwa ni wana wa Mungu wasiokufa umewezeshwa na kifo chake Yesu na ufufuo wake (**Efe.2:10; 4:23,24; 2 Kor.5:17**) "Katika Kristo wote (waamini wa kweli) watahuishwa. Lakini kila mmoja mahala pake; limbuko - wa kwanza ni Kristo, baadaye walio wake Kristo, atakapokuja" (**1 Kor. 15: 22, 23**). Hili ni jambo moja na **Kol. 1**: Yesu alikuwa ni mtu wa kwanza kufufuka kutoka wafu na kupewa kutokufa, alikuwa wa kwanza kwa uumbaji mpya, nao waamini wa kweli watafuata mfano wake mzuri akirudi.
4. Basi uuumbaji uliosema katika **Kol.1** unatajwa uumbaji mpya, sio huo ulio kwenye kitabu cha mwanzo. Kwa njia ya kazi ya Yesu "Vitu vyote viliumbwa ikiwa ni viti vya enzi ... au mamlaka" n.k. Paulo hasemi kwamba Yesu aliumba vitu vyote na kisha akatoa mifano ya mito, milima, ndege n.k. Vitu vya huu uumbaji mpya zinatajwa hizo thawabu ambazo tutazipata kwenye Ufalme wa Mungu. "Viti vya enzi Mamlaka n.k. wanatajwa waamini watakao fufuliwa jinsi watakvoyokuwa" Wafalme na Makuhani, nasi tutakuwa na mamlaka juu ya nchi" (**Uf. 5: 10**) Vitu hivi viliwezesha kwa kazi ya Yesu. "Katika yeye vitu vyote viliumbwa, vilivyo mbinguni " (**Kol. 1: 16**). Katika **Efe. 2: 6** tunawasomo waamini walio katika Kristo wamekaa katika ulimwengu wa roho - yaani "wameketi sehemu za kimbingu". Hivyo mistari hii inafundisha kwamba nafasi ya kupandishwa kiroho ambayo sasa tunaweza kuwa nayo, sawa na ile tutakayo kuwa nayo wakati ujao, yote imewezeshwa na Kristo. "Mbingu na nchi" zina "Mambo yote ambayo yalihatika kuyafanyia upatanisho kwa damu ya Kristo msalabani" (**Kol. 1: 16, 20**), yanaonyesha kwamba "Vitu vyote Vilivyo mbinguni" wanatajwa waaminio ambao sasa wanaketi katika

ulimwengu wa roho -"nafasi za kimbingu katika yeye Kristo Yesu"Sio vitu vyote vya kimaumbile vinavyotuzunguka.

Tumeacha kitambo sehemu ya 25: "Kabla ya Ibrahimu, Nalikuwepo" (Yn. 8: 58)

Maneno haya mara nyingi yametumiwa vibaya ya kwamba Yesu alikuwako kabla ya Abrahamu kuwepo. Ingawa hivyo, uchunguzi wa karibu unadhihirisha ukweli upo kinyume.

1. Yesu hasemi"Yeye Abrahamu asijakuwako, mimi nilikuwepo"Alikuwa ni mtoto aliyeahidiwa Abrahamu; ikiwa tunasema ya kwamba kimaumbile Yesu alikuwepo kabla ya wakati wa Abrahamu, ahadi alizoahidiwa Abrahamu tunazifanya zisiwe na maana.
2. Maneno yenyewe kwa **Yohana 8: 58** ni mazungumzo ya Kristo na hao Wayahudi kuhusu Abrahamu. Kwa kadiri walivyohusika, Abrahamu alikuwa mtu mkuu ambaye ataishi. Yesu anasema"Mimi hivi sasa, kama ninavyosimama hapa, ni wa muhimu zaidi kuliko Abrahamu". Kama walivyosimama pale, Yesu alikuwa ni mtu wa kuheshimiwa kuliko Abrahamu. Anasema'Mimi ni wa muhimu sasa zaidi kuliko alivyo Abrahamu' Inawezekana kuelewa neno"kabla"lililo katika **Yohana 8:58** pamoja na kutaja wakati mwingine, katika maana ya kwamba kabla ya kuwapo Abrahamu, Kristo alikuwemo ndani ya mpango wa Mungu tangu mwanzo kabisa wa ulimwengu. Ilikuwa ni sababu ya Yesu kuwapo"kabla"ya Abrahamu katika maana hii ya kwamba alikuwepo"kabla"yake kwa umuhimu wake.
3. Neno la kuthibitisha linapatikana katika **Yohana 8: 56**;"Ibrahimu baba yenu, alishangilia kwa vile alivyoiona siku yangu, naye akaiona, akafurahi". Muda pekee ambao Ibrahimu amesemwa alicheka na kufurahi moyoni ni pale alipopewa ahadi ya kuwa kwake atazaliwa mtoto; alifahamu kwamba mwishowe hiyo ahadi ilikuwa inamtaja Yesu (**Mwa. 17: 17**). Ibrahimu"aliona"mbele kwa Kristo alivyoahidiwa ahadi kumhusu Yesu. Katika maana isiyoeleweka kirahisi alitoa ufafanuzi kuhusu dhabihu ya Yesu kwa wakati uliokuwa unakuja:"Katika mlima

wa Bwana itapatikana"(*Mwa. 22: 14*). Ilikuwa ni katika maana hii ambayo Yesu anamsema Ibrahimu kama alimwona. Ni kwa maneno haya ya kuzungumzia kuhusu ahadi ambayo Yesu aliweza kusema "Kabla ya Ibrahimu kuwako, mimi niko". Alielewa kama tulivyokwisha eleza katika sehemu ya 3. 1 ya kuwa ahadi ambazo Mungu alimwahidi Ibrahimu zilikuwa zinafunua mpango kumhusu Yesu ambao Mungu alijua tangu mwanzo wa ulimwengu. Shabaha hiyo, iliyokuwepo "Kabla ya kuwako Ibrahimu", ilifunuliwa kwa Ibrahimu kwa ahadi alizoahidiwa, na sasa zilitimilika machoni pa Wayahudi wa karne ya Kwanza, waliposimama makutano kumzunguka Yesu, "neni (la ahadi) lililofanywa mwili".

4. Mara nyingi imedaiwa Yesu anataja katika kusema Jina la Mungu anaposema "Mimi niko". Tulieleza katika Tumeacha tulichokuwa tunaandika sehemu ya 3 ya kuwa Yesu na watu wa kawaida kweli wanaweza kuchukua Jina la Mungu, pasipo maana hii ya kwamba wao ni Mungu mwenyewe katika mtu. Walakini, inaweza kuwa kwamba Yesu anatumia kiarifa cha wakati uliopo kuwa. Muundo wa maneno mamoya kwa Kiyunani unatokea katika *Yn. 9: 9* mistari michache inayofuata. Majirani wa yule mtu kipofu aliyeponywa waliulizana ikiwa kweli alikuwa mtu yule aliyekuwa akikaa na kuomba: "Wengine walisema, huyu ndiye: wengine walisema, Amefanana naye: Lakini yeye mwenyewe alisema, Mimi (ndiye). Hivyo mtu kipofu anasema "Mimi", kiasi kama Yesu aliposema "mimi niko" anathibitisha kwamba yeye ni Mungu kabisa, Basi inatubidi tuseme kwamba naye kipofu pia alikuwa "Mungu kabisa". Lakini, inafaa kujua kwamba Yahweh - au Kiswahili YAHU Jina la Mungu, kwa kweli maana yake ni "Mimi nitakuwa ambaye mimi nitakuwa" (*Kut. 3:14* - kwenye pambizo la Biblia ya Kiingereza ya R.S.V. na R.V) kuliko kuwa "Mimi niko".

Tumeacha kitambo sehemu ya 26: Melkizedeki

Mwanafunzi wa Biblia amesema kwa ukunjufu mwingi 'Ameni' kwa maneno ya mtume Paulo alipoandika: "..... Ndugu yetu mpenzi Paulo katika nyaraka zake zote katika nyaraka hizo yamo mambo ambayo ni vigumu kuelewa nayo; na mambo hayo watu wasio na Elimu, wasio imara, huyapotoa, kama vile wayapatavyo na maandiko mengine kwa uvunjifu wao

wenyewe"(*2 Pet. 3: 15, 16*). Hakika huu unatumika juu ya ufafanuzi wa Paulo kwa Melkizedeki ulioandikwa kwa Waebrania; yeye mwenyewe alikiri aliingia ndani sana ya maandiko, akinena mambo ambayo yaweza kueleweka tu na waamini waliokomaa sana kwenye maandiko (*Ebra. 5: 10, 11, 14*). Basi sio kwa ajili ya kuweka elimu ya msingi juu ya mafunzo ya mistari hii; wala maneno ya Melkizedeki yasiyoonekane kwa upana kwenye fikira za hao ambao bado wanajifunza mafundisho ya msingi wa Maandiko.

"Kwa maana Melkizedeki huyo, mfalme wa selemu (Yerusalemu), kuhani wa Mungu aliye juu, aliyekutana na Ibrahimu alipokuwa akirudi katika kuwapiga hao wafalme, akambariki"; amesemwa kuwa "hana baba, hana mama, hana wazazi (kizazi), hana mwanzo wa siku zake, wala mwisho wa uhai wake; bali amefananishwa na mwana wa Mungu"(*Ebra. 7: 1,3*). Yesu alikuwako hasa kabla ya kuzaliwa, na kwa sababu hiyo hakuwa na wazazi wanadamu.

Yesu alikuwa na Baba (Mungu) na mama (Mariamu) na ukoo (tazama *Math. 1, Luk. 3* na *Yoh.7: 27*). Kwa sababu hii '*Melkizedeki*' hawezi kutajwa yeye mwenyewe. Isitoshe, *Melkizedeki* "alifananishwa na Mwana wa Mungu"(*Ebra. 7: 3*); hakuwa ni yeye mwenyewe Yesu, bali alikuwa na mfano mmoja halisi naye ambao umetumika na mwandishi kwa kusudi la kufundishia. "Ametokea kuhani mwingine mithili ya *Melkizedeki*", Yesu (*Ebra. 7: 15*) naye amefanywa kuhani mkuu kwa mfano wa *Melkizedeki*"(*Ebra. 5: 5,6*).

Lugha ya Waebrania kumhusu *Melkizedeki* haiwezi kuchukuliwa tu kwa maneno jinsi yalivyo. Ikiwa *Melkizedeki* kwa maneno halisi hakuwa na Baba wala mama, basi mtu pekee anaweza kuwa ni Mungu mwenyewe; ni mtu wa pekee asiye na mwanzo (*1 Tim. 6: 16; Zab.90: 2*). Lakini taarifa hii haikubaliani na *Ebra 7: 4*: "Angalieni jinsi mtu huyo alivyokuwa mkuu" na vile vile kwa ukweli wa kwamba watu walimuona (ambapo Mungu hawezi kuonwa) na alimtolea dhabihu Mungu. Ikiwa ameitwa mtu huyo, basi huyo ilimpasa kuwa na wazazi halisi. Yeye kuwa, "hana Baba, wala Mama, na wazazi" kwa hiyo inabidi kutaja ukweli kwamba ukoo wa babu na wazazi wake taarifa zao hazikuandikwa. Taarifa za wazazi wa Malikia Esta hazikuandikwa, kwa hiyo maisha yake ya nyuma yameelezewa kwa namna hii. *Mordekai* "alimleaEsta, binti wa mjomba wake: kwa kuwa hana

Baba wala Mama nao walipokufa Baba na Mama yake, yule *Mordeklai* alimtwaa kuwa binti yake yeye" (*Esa 2: 7*).

Kitabu cha Mwanzo mara kwa mara kinatutambulisha kwa kirefu maisha ya mwanzo wa jamii na sifa zetu ambazo kitabu kinatuonyesha. Bali *Melkizedeki* anatokea bila kutamkwa, bila taarifa za wazazi wake, na kupotea kwenye maelezo kulingana kusiko tazamiwa. Hata hivyo hapawezi kuwepo shaka kwani alistahili heshima kubwa kabisa; hata Ibrahimu alipokuwa akirudi katika kuwapiga hao Wafalme, akambariki, ambaye Ibrahimu alingawia sehemu ya kumi ya vitu vyote, jambo hili linaonyesha wazi ubora wa *Melkizedeki* kumpita Ibrahimu (*Ebra. 7:2, 7*).

Paulo sio anafanya tu mazoezi ya akili na Maandiko. Lilikuwepo tatizo kweli kabisa katika karne ya kwanza ambalo mashindano ya maneno ya kuweza kutatuliwa kuhusu *Melkizedeki*. Wayahudi wanahoji: 'Ninyi Wakristo tuambieni kama huyu Yesu sasa anaweza kuwa kuhani wetu mkuu, mwenye kutoa maombi yetu na matendo yetu kwa Mungu. Lakini kuhani inampasa ukoo wake ujulikane, akithibitishwa katoka kabila ya Lawi. Na kwa vyovyote, ninyi wenyewe mnakiri Yesu alitoka kabila ya Yuda (*Ebra. 7: 14*). Tunasikitika, kwetu sisi Ibrahimu ndiye Kiongozi wetu mkuu na mfano (wa kuufuata) (*Yn. 8: 33, 39*), hatutamheshimu huyu Yesu'.

Kwa hiyo Paulo anajibu:

'Lakini mkumbukeni *Melkizedeki*. Taarifa ya kitabu cha Mwanzo imetengenezwa ili kuonyesha kwamba kuhani huyu mkuu hakuwa na ukoo wa babu yeyote; naye Masihi kwa pande zote mbili anakuwa mfalme na kuhani, ambaye ukuhani wake ni wa kufuata mfano mzuri wa *Melkizedeki* (*Ebra. 5: 6; Zab. 110: 4*). Ibrahimu alikuwa na cheo kidogo kuliko *Melkizedeki*, hivyo mpindue mkazo wenu utoke kwa Ibrahimu hadi kwa Yesu, na muache kuleta maswali ya nasaba - ukoo kuwa ni ya lazima (tazama *1 Tim. 1: 4*). Ikiwa mnatafakari ni kiasi gani *Melkizedeki* yeye ni mfano wa Yesu (yaani, habari zake moja moja zililenga mbele kwake), ndipo mngekuwa na ufahamu mkubwa wa kazi za Kristo'.

Na sisi wenyewe hili liwe somo letu.

Somo La 7 : Maswali

1. Andika orodha mbili za unabii ulio kwenye Agano la Kale unaomhusu Yesu.
2. Je ! Kimwili Yesu aliwahi kuwako kabla hajazaliwa ?
3. Ni katika maana gani Yesu anaweza kusemwa alikuwako kabla ya kuzaliwa kwake?
 - a) Akiwa ni Malaika
 - b) Akiwa ni sehemu ya Utatu
 - c) Akiwa Roho
 - d) Ni katika nia na kusudi la Mungu.
4. Ni taarifa zipi za kweli kumhusu Mariamu ?
 - a) Alikuwa mkamilifu, Mwanamke asiye na dhambi
 - b) Alikuwa ni Mwanamke wa kawaida
 - c) Alipata mimba ya Yesu kwa uwezo Roho Mtakatifu
 - d) Kwa sasa anatoa maombi yetu kwa Yesu.
5. Je ! Yesu aliumba nchi ?
6. Yohana 1:1-3 unaielewaje ?"Hapo Mwanzo kulikowako neno" kwa nini haimaanishi
7. Kwa sababu gani unadhani ni muhimu kuwa na hakika kumhusu Yesu endapo alikuwako kimwili kabla hajazaliwa ?